

ASIA Salassa pidettävän tiedon ilmaiseminen sivullisille

KANTELU

A arvostelee oikeuskanslerille 26.11.2013 osoittamassaan kantelussa poliisilaitoksen menettelyä katsoen, että poliisin henkilöstöön kuuluva virkamies oli rikkonut vaitiolovelvollisuuttaan ilmaisemalla sivullisille kantelijan yksityisyyttä koskevan arkaluontoisen tiedon.

SELVITYS JA VASTINE

Poliisihallitusta on apulaisoikeuskanslerin sijaisen kirjeellä 9.12.2013 pyydetty hankkimaan kanteluasian tutkimiseksi tarpeellinen selvitys ja antamaan lausunto.

Poliisihallituksen toimittama aineisto on sisältänyt Poliisihallituksen 11.3.2014 päivätyn lausunnon, poliisilaitoksen poliisipäällikön B:n 13.2.2014 päivätyn lausunnon ja asiaa hoitaneen vanhempi konstaapeli C:n selvityksen.

Poliisilaitokselta on lisäksi pyydetty puhelimitse selvitys kantelijaa koskevista rikosepäilyistä ja poliisilakiperusteisista kiinnitoista. Poliisilaitoksesta on 21.8.2014 toimitettu ”tutkintailmoitukseksi” otsikoitu asiakirja kantelijan kiinniottamisesta päihtymyksen perusteella 4.10.2013.

A:lle on 17.3.2014 varattu tilaisuus antaa hankitusta poliisihallituksen hankkimasta selvityksestä vastine. Vastinetta ei ole annettu.

RATKAISU

Asiakirjoista ilmenevät tapahtumat

Kantelijan mukaan hän ja kaksi muuta alaikäistä nuorta olivat 22.11.2013 jääneet kiinni näpistyksestä. Nuoret oli toimitettu poliisiasemalle, jossa oli keskusteltu vapaamuotoisesti nuorten tilanteesta. Tällöin poliisimies oli kysynyt kantelijalta tämän päihteiden käytöstä ja viitannut aiempaan tapahtumaan, jossa kantelijan hallusta oli löydetty tyhjiä kannabispusseja. Kantelijan ja kahden muun nuoren lisäksi paikalla olivat kantelijan ja muiden nuorten huoltajat ja kaksi sosiaalityöntekijää. Kantelussa on katsottu, että kyseessä oli kantelijan yksityisyyttä koskeva arkaluonteinen tieto, joka ei liittynyt millään tavoin käsillä olleeseen epäillyn näpistysrikoksen selvittämiseen. Kantelun mukaan tiedon ilmaisemisesta oli aiheutunut kantelijalle häpeää ja ahdistusta.

Vanhempi konstaapeli C on selvityksessään myöntänyt kysyneensä kantelijalta tämän päihteiden käytöstä. Selvityksen mukaan keskustelussa oli ollut kysymys nuorten elämäntilanteen kartoittamisesta. C oli muistanut virheellisesti, että muut näpistyksestä kiinniotetut nuoret olisivat olleet paikalla, kun tyhjtä kannabispussit oli aiemmin löydetty kantelijan hallusta, missä tapauksessa nämä olisivat jo olleet asiasta tietoisia. C on kertonut pahoitelleensa menettelyään kantelijalle ja tämän huoltajalle heti muiden poistuttua paikalta.

Poliisihallitus on 11.3.2014 päivätyssä lausunnossaan katsonut vanhemman konstaapelin C:n ilmaiseen sivullisille tiedon kantelijaan kohdistuneesta rikosepäilystä, joka on viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain nojalla salassa pidettävä tieto. Poliisihallituksen ja poliisilaitoksen lausunnoissa C:n on katsottu menetelleen virheellisesti ja annettujen ohjeiden vastaisesti. Menettelyn moitittavuutta lieventävänä seikkana on kuitenkin pidetty sitä, että C oli ilmaissut tiedon erehdyksessä ja pahoitellut menettelyään heti tapahtuneen jälkeen.

Poliisilaitoksen toimittamasta tutkintailmoituksesta ilmenee, että kantelija oli 4.10.2013 otettu kiinni poliisilain henkilön suojaamista koskevalla perusteella. Suojelun tarve oli tutkintailmoitukseen kirjatun perusteella johtunut muun ohessa päihtymyksestä. Kiinnioton yhteydessä kantelijan hallusta oli asiakirjan merkinnän mukaan löytynyt kaksi tyhjää marihua-napussia. Kantelijaa ei ollut kuitenkaan ollut epäilty rikoksesta, eikä asia ollut johtanut esitutkintaan. Asiasta oli ilmoitettu sosiaalitoimeen.

Arviointi

Valtion virkamieslain (750/1994) 17 §:n mukaan virkamiehen vaitiolovelvollisuudesta on voimassa, mitä viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetussa laissa (621/1999, jäljempänä julkisuuslaki) ja muussa laissa säädetään.

Julkisuuslain 23 §:n 1 momentin mukaan viranomaisen palveluksessa oleva ei saa paljastaa asiakirjan salassa pidettävää sisältöä tai tietoa, joka asiakirjaan merkittynä olisi salassa pidettävä, eikä muutakaan viranomaisessa toimiessaan tietoonsa saamaa seikkaa, josta on lailla säädetty vaitiolovelvollisuus.

Lisäksi poliisin henkilöstön vaitiolovelvollisuutta koskeva säännös sisältyy tapahtuma-aikaan voimassa olleen poliisilain (493/1995) 43 §:n 2 momenttiin, jonka mukaan poliisin henkilöstöön kuuluva henkilö ei saanut tehtäviensä hoitoon kuulumattomalla tavalla käyttää hyödykseen eikä luvatta muille ilmaista sellaisia henkilön yksityisyyteen kuuluvia seikkoja, jotka hän

oli saanut tässä tehtävässään tietoonsa ja joiden ilmitulo saattoi aiheuttaa henkilölle vahinkoa tai haittaa.

Salassapidon sisällölliset perusteet määritellään julkisuuslain 24 §:n 1 momentissa, johon sisältyy luettelo viranomaisen salassa pidettävistä asiakirjoista. Luettelon kohdassa 32 säädetään salassa pidettäväksi yksityiselämän ja yksityisyyden suojaamiseksi asiakirjat, jotka sisältävät tietoja muun ohella henkilön yksityiselämän piirissä esittämistä mielipiteistä, elintavoista, vapaa-ajan harrastuksista, perhe-elämästä tai muista niihin verrattavista henkilökohtaisista oloista.

Julkisuuslain esitöiden mukaan elintapoja kuvaaviin tietoihin kuuluvat muun muassa päihteiden käyttöä koskevat tiedot, minkä vuoksi esimerkiksi poliisin suorittamia päihtymispidätyksiä koskevat tiedot ovat salassa pidettäviä (HE 30/1998 vp, s. 100).

Yksityisyyteen, elintapoihin ja henkilökohtaisiin oloihin liittyvien tietojen salassapitovelvollisuus on määritelty julkisuuslaissa ehdottomaksi. Tieto on toisin sanoen pidettävä salassa riippumatta siitä, aiheutuuko sen antamisesta haitallisia tai vahingollisia seurauksia.

Huumausaineiden käyttö on rikoslain mukaan rangaistavaa ja (huumausaine)rikokseen syyllistyminen sinänsä julkista tietoa. Huumausaineiden käytön on kuitenkin katsottava olevan julkisuuslain nojalla salassa pidettävä päihteiden käyttöä koskeva tieto. Tieto siitä, että kantelijan hallusta oli aikaisemmin löydetty huumausainejäämiä sisältäneitä muovipusseja, on voinut herättää sivullisissa kuulijoissa ainakin voimakkaan epäilyksen kantelijan huumausaineiden käytöstä. Tiedon ilmaisemisen voidaan siten perustellusti katsoa kuuluneen salassapitovelvollisuuden piiriin. Tiedon salassa pidettävää luonnetta eivät ole myöskään C selvityksessään ja Poliisihallitus lausunnossaan kiistäneet. Merkille pantavaa lisäksi on, että salassapitovelvollisuuden piiriin kuulunut tieto on koskenut tapahtuma-aikaan vasta 15-vuotiasta henkilöä eli lastensuojelun 6 §:ssä tarkoitettua lasta.

C:n viittaamista aikaisempaan tapaukseen, jossa kantelijan hallusta oli löytynyt huumausainejäämiä, on ollut mahdollista tilannetta kokonaisuutena arvioiden tulkita niin, että C olisi samalla ilmaissut sivullisten kuullen käsityksensä tai ainakin vahvan epäilyksensä kantelijan huumausaineiden käytöstä ja siten mahdollisesta syyllistymisestä huumausainerikokseen. Menettely on siten ollut ongelmallista myös syyttömyysolettaman kannalta. Syyttömyysolettaman mukaan henkilöä on pidettävä syyttömänä, kunnes hänen syyllisyytensä on laillisesti näytetty toteen. Kantelijan tapauksessa esitutkintaa saati oikeudenkäyntiä ei ollut toimitettu.

Käytettävissäni olleen aineiston perusteella on perusteltua olettaa, että kyseisen tiedon ilmitulo sivullisille oli ollut kantelijalle vahingollista. Lasten ja nuorten henkilöiden kohdalla huumausainekokeilujen tai huumausaineiden käyttöä koskevien tietojen ilmitulo voi johtaa nuoren pitkäaikaiseen leimautumiseen ja tosiasiallisten seuraamusten kasaantumiseen esimerkiksi ystävyys-suhteissa ja koulutus- sekä työpaikkoja haettaessa. Lasten ja nuorten henkilöiden mahdollista huumausaineiden käyttöä koskevien tietojen käsittelyssä tulisikin noudattaa erityistä huolellisuutta.

Lasten ja nuorten rikoksesta epäiltyjen elämäntilanteen selvittäminen, puhuttelemine ja kuuleminen on suoritettava poliisin toiminnan yleisten periaatteiden mukaisesti siten, ettei lapselle tai nuorelle aiheudu toimenpiteestä suurempaa vahinkoa tai haittaa kuin on välttämättömyyden tehtävän suorittamiseksi.

Toimenpiteet

Kiinnitän poliisilaitoksen vanhemman konstaapeli C:n huomiota vastaisen varalle salassapitosäännösten noudattamiseen. Lähetän tässä tarkoituksessa jäljennöksen päätöksestäni tiedoksi Poliisihallitukselle.

Apulaisoikeuskansleri

Risto Hiekkataipale

Vanhempi oikeuskanslerinsihteeri

Petri Rouhiainen

OIKEUSKANSLERINVIRASTO

KÄYNTIOSOITE Snellmaninkatu 1 A, Helsinki
POSTIOSOITE PL 20, 00023 Valtioneuvosto

PUHELIN 0295 16001
TELEFAKSI 09 160 23975

E-MAIL etunimi.sukunimi@okv.fi
INTERNET www.okv.fi